

INFORMACIJE O FINANČNIH INSTRUMENTIH IN S TEMI INSTRUMENTI POVEZANIMI TVEGANJI

1. Namen informacij

Informacije o finančnih instrumentih in s temi instrumenti povezanimi tveganji so namenjene strankam in morebitnim strankam banke z namenom posredovati informacije in opozorila o tveganjih, povezanih s finančnimi instrumenti, ki jih lahko stranka preko banke kupi, proda ali naroči oziroma v zvezi s katerimi lahko prek banke opravlja druge vrste poslov.

Prav tako namen teh informacij ni posredovati informacij o vseh tveganjih, ki lahko nastanejo pri poslovanju s finančnimi instrumenti, temveč posredovati stranki informacije o tveganjih, ki stranki omogočajo predvsem razumevanje narave in tveganj storitev ter posameznih vrst finančnih instrumentov, navedenih v teh informacijah, ter posledično sprejemanje odločitev o finančnih naložbah, zavedajoč se tveganj, povezanih s finančnimi instrumenti.

Banka svojim strankam ponuja možnost naložb v naslednje finančne instrumente:

1. prenosljive vrednostne papirje,
2. instrumente denarnega trga,
3. izvedene finančne instrumente,
4. enote kolektivnih naložbenih podjetij.

Banka svetuje stranki, da se pred naložbo v konkreten finančni instrument ali sklenitvijo investicijskega posla natančno seznani z dodatnimi razkritji o tem finančnem instrumentu oziroma investicijskem poslu. Odločitev v zvezi s poslovanjem s finančnimi instrumenti sprejema stranka samostojno in za to prevzema polno odgovornost.

Te informacije ne predstavljajo nasveta banke stranki glede naložb v finančne instrumente oziroma investicije v posel in ne štejejo kot priporočilo banke za izvedbo katere koli investicijske storitve oziroma posla. Prav tako te informacije ne predstavljajo ponudbe banke stranki.

Sredstva, ki jih stranke vlagajo v finančne instrumente, naj bodo na voljo za daljše časovno obdobje. Finančni instrumenti imajo lahko kratkoročno visoko volatiliteto oziroma se njihova vrednost lahko hitro spremeni. To lahko privede do likvidnostnih težav, kar pomeni, da je težko prodati finančni instrument po ceni, ki je blizu njegove tržne vrednosti. Zgodovinska statistika kaže, da so imeli vrednostni papirji v daljšem obdobju v splošnem višji donos kot nekatere druge naložbe (npr. bančni depoziti), vendar to ne zagotavlja višjih donosov tudi v prihodnje. Naložbe v vrednostne papirje in druge finančne instrumente naj ne presegajo strankinih zmožnosti. Ker so take naložbe lahko tvegane, mora vsaka stranka sama presoditi, koliko potencialne izgube si lahko privoščijo in se temu ustrezno zavarovati.

Zaradi večje likvidnosti in transparentnosti poslovanja vsem strankam priporočamo opravljanje poslov z vrednostnimi papirji ali drugimi finančnimi instrumenti preko organiziranega trga in pooblaščenih udeležencev tega trga. Kljub nekoliko višjim stroškom organiziran trg ponuja večjo varnost pri trgovanju, večjo verjetnost možnost izpolnitve posla in poenostavljen postopek preknjižb.

Dejavniki tveganja se lahko pojavijo naenkrat ali pa se kopičijo, kar lahko povzroči nepredvidljiv vpliv na vrednost vsake finančne naložbe. V katerikoli situaciji lahko uporaba finančnega vzvoda (ki poveča morebitne pozitivne ali negativne rezultate) bistveno poveča vpliv katerega koli izmed opisanih tveganj.

2. Splošna tveganja

Finančni instrumenti niso enaki bančnim depozitom in pri njihovem nakupu vlagatelj prevzema tveganje, da bo zaradi neugodnih tržnih razmer – odvisnih od razmer na trgih denarja in valut, gibanja obrestnih mer, razmer na svetovnih trgih kapitala ter drugih dejavnikov, in v odvisnosti od poslovanja in bonitete izdajatelja finančnega instrumenta – pri prodaji finančnega instrumenta iztržil nižjo ceno finančnega instrumenta, kot je zanj plačal pri nakupu.

Cena finančnega instrumenta oziroma vrednost naložbe stranke je odvisna tudi od globalnih političnih razmer, političnih razmer v posamezni regiji ali državi, naravnih in ekoloških nesreč, vojn in drugih izjemnih situacij, kriz ter drugih spremenjenih razmer in okoliščin ter morebitnih drugih vzrokov. Kupec finančnega instrumenta je izpostavljen tveganju neizpolnitve obveznosti izdajatelja ter ostalim tveganjem, ki izhajajo iz razmer na trgu, in med katere štejejo likvidnostno tveganje, tveganje sprememb obrestnih mer, tveganje reinvestiranja, valutno tveganje, itd.

Banka opozarja stranko, da vsi finančni produkti, opisani v tem dokumentu, prinašajo določeno stopnjo tveganja in da tudi pri investicijskih strategijah z relativno nizkim tveganjem obstaja dejavnik negotovosti. Vrste tveganj so odvisne od številnih dejavnikov, vključno s tem, kako je finančni instrument izdelan, strukturiran ali kako se unovči. Tveganja, značilna za določen finančni instrument ali storitev, so odvisna od značilnosti finančnega instrumenta ali storitve in posebnih okoliščin ali razmerij med udeleženci, vpletenimi v tak instrument ali storitev, kot so zlasti (a ne izključno le) stranke, domače in tuje banke, borznoposredniške družbe, borze, depozitne institucije in skrbniške banke.

2.1. Likvidnostno tveganje

Možnost, da se neko naložbo lahko ob vsakem času kupioz. proda po pošteni tržni ceni, imenujemo unovčljivost oziroma likvidnost. O likvidnem trgu lahko govorimo tedaj, če vlagatelj lahko s svojimi finančnimi instrumenti trguje, ne da bi že povprečno veliko naročilo (merjeno glede na tržno običajni obseg prometa) vodilo v občutna tečajna nihanja, se ne bi moglo izvršiti ali bi se lahko izvršilo le na občutno spremenjeni tečajni ravni.

2.2. Obrestno tveganje

Prisotno je pri obveznicah in drugih dolžniških vrednostnih papirjih, katerih vrednost se spreminja glede na gibanje obrestnih mer. V primeru dviga obrestnih mer vrednost dolžniških naložb praviloma pade. Po drugi strani, v primeru padca obrestnih mer vrednost dolžniških naložb praviloma zraste. Dolžniški vrednostni papirji z višjo občutljivostjo na spremembe obrestnih mer in daljšim časom do zapadlosti so po eni strani praviloma bolj donosni, po drugi strani pa njihova vrednost praviloma bolj niha.

2.3. Kreditno tveganje

Je tveganje, da izdajatelj oziroma nasprotna stranka ne bodo izpolnile obveznosti iz naslova finančnega instrumenta. Tveganje predstavlja tudi možnost znižanja kreditne bonitete finančnih instrumentov, ki je posledica spremembe finančnega položaja izdajatelja. Nižja kreditna boniteta lahko povzroči večje nihanje v vrednosti finančnega instrumenta. Prav tako lahko nižja kreditna boniteta vpliva na likvidnost finančnega instrumenta in otežuje možnost prodaje naložbe.

2.4. Valutno tveganje

Pri poslu v tuji valuti, donos oziroma razvoj vrednosti tega posla ni odvisen le od lokalnega donosa finančnega instrumenta na tujem trgu, temveč močno tudi od razvoja menjalnega tečaja tuje valute v odnosu do osnovne valute vlagatelja (npr. evra). Sprememba menjalnega tečaja lahko zato donos in vrednost investicije zviša ali zniža.

2.5. Transferno tveganje

Pri poslih, vezanih na tujino (npr. tuji dolжник), obstaja – odvisno od vsakokratne države – dodatno tveganje, da je realizacija naložbe zaradi političnih ali devizno pravnih ukrepov preprečena ali otežena. Poleg tega lahko pride do problemov pri izvrševanju naročil. Pri poslih v tuji valuti lahko zgoraj omenjeni ukrepi privedejo do tega, da tuje valute ni možno več prosto konvertirati.

2.6. Deželno tveganje

Deželno tveganje je bonitetno tveganje neke države. Dejavniki, ki najbolj vplivajo na tveganje zadevne države so ekonomsko in finančno dogajanje, politična stabilnost ter pravna varnost in socialni faktorji. Če zadevna

država predstavlja politično ali ekonomsko tveganje, potem ima lahko to negativne posledice za vse partnerje s sedežem v tej državi.

2.7. Tveganje spremembe cene

Pod tveganjem spremembe cene razumemo možna nihanja vrednosti posameznih naložb. Tveganje spremembe cene lahko, še posebej pri poslih s časovno oddaljenostjo med sklenitvijo in poravnavo oz. zapadlostjo slednjih (npr. devizni terminski posli, futures, opcije), privede do nujnosti zavarovanja le-teh s premoženjem (kritje oz. t.i. margin) .

2.8. Tveganje popolne izgube

Tveganje popolne izgube razumemo kot tveganje, da lahko neka naložba postane brez vrednosti, npr. zaradi svoje konstrukcije, ki časovno omejuje pravice. Popolna izguba lahko nastopi zlasti takrat, ko izdajatelj nekega finančnega instrumenta iz ekonomskih ali pravnih razlogov ni več v stanju izpolnjevati svojih plačilnih obveznosti (insolvenca).

2.9. Nakup finančnih instrumentov s posojilom

Nakup finančnih instrumentov s posojilom predstavlja povečano tveganje. Najeto posojilo je treba vračati neodvisno od uspeha naložbe. Pri tem stroški posojila zmanjšujejo končni donos.

2.10. Tveganja na borzah, zlasti na obrobni trgih

Z večjim delom borz na obrobni trgih ni neposredne povezave, to pomeni, da morajo biti vsa naročila posredovana naprej telefonsko. Pri tem lahko pride do napak oziroma časovnih zakasnitev.

Pri nekaterih obrobni trgih limitirana naročila za nakup in prodajo načeloma niso možna. Limitirana naročila je zato možno podati šele po predhodnem telefonskem povpraševanju pri tujem izpolnitvenem pomočniku, kar lahko vodi do časovne zakasnitve. Zgodi se lahko tudi, da se limitirana naročila sploh ne izvršijo.

Prav tako je pri nekaterih borzah na obrobni trgih težko tekoče pridobiti aktualne tečaje, kar otežuje ažurno oceno obstoječih pozicij strank.

Če se trgovanje z določenim finančnim instrumentom na borzi ustavi oz. prekine njegova kotacija, obstaja možnost neizvršitve prodajnega naročila tovrstnega finančnega instrumenta preko prvotno izbrane borze nakupa tega instrumenta. Ravno tako lahko prenos naročila ali finančnega instrumenta na drugo borzo povzroči dodatne težave pri izvršitvi naročila.

Pri nekaterih borzah na obrobni trgih odpiralni časi še zdaleč ne sovpadajo z zahodnoevropskim standardom. Kratki odpiralni časi določenih borz, približno tri ali štiri ure na dan, lahko povzročijo ozka grla oziroma neupoštevanje pravilnega časovnega zaporedja borznih naročil.

2.11. Tveganje izročitve in prevzema finančnih instrumentov

Pri nakupu ali prodaji finančnega instrumenta obstaja možnost, da kljub dogovoru do dokončne izvršitve posla ne pride, ker ali kupec ali prodajalec ne izpolnita svoje obveznosti ali pa do prenosa lastništva ne pride zaradi zakonodajnih omejitev, tehničnih problemov ter drugih nepričakovanih vzrokov.

2.12. Tveganje spremembe tržnih razmer

Na tovrstno tveganje vplivajo spremembe zakonodaje, še posebej na področju urejanja denarnega in/ali kapitalskega trga, na področju davkov in na področju mednarodnega poslovanja in mednarodnega pretoka kapitala.

2.13. Operativno tveganje

Operativno tveganje, ki ga predstavljajo izpadi ali okvare nujnih sistemov in kontrol, vključno z informacijskimi sistemi, lahko vpliva na poslovanje z vsemi finančnimi instrumenti. Poslovno tveganje, zlasti tveganje neučinkovitega ali slabega vodenja podjetja, lahko prav tako vpliva na delničarje ali vlagatelje takega podjetja. Kadrovske in organizacijske spremembe lahko močno vplivajo na tovrstna tveganja, pri čemer operativno tveganje na splošno ni opazno zunaj organizacije.

2.14. Nasprotja interesov

Pri običajnem poslovanju so lahko banka in z njo povezane družbe izpostavljene različnim dejanskim in potencialnim nasprotjem interesov, torej interesom, ki so lahko v nasprotju z interesi stranke ali pa so interesi ene stranke banke v nasprotju z interesi druge stranke banke.

2.15. Tveganja pri korporativnih akcijah

Pri izvajanju korporativne akcije je vedno udeleženih več subjektov. Banke o korporativni akciji ne obvesti izdajatelj finančnega instrumenta, temveč ji to novico za tuje finančne instrumente sporoči poddepozitar, za domače finančne instrumente pa organizator trgovanja (z objavo v sistemu SEOnet) ali pa to izve z javno objavo v medijih (na primer objavo v Uradnem listu Republike Slovenije). Pri obveščanju o korporativnih akcijah v zvezi s tujimi finančnimi instrumenti je od vira te informacije, torej izdajatelja, do Banke udeleženih več oseb, in sicer agent in eden ali več poddepozitarjev, tako da so lahko roki v zvezi s pravicami in/ali obveznostmi stranke iz korporativne akcije, ki jih določi izdajatelj finančnega instrumenta, kratki ali celo prekratki za odziv. Poleg tega pri prenosu informacije lahko nastanejo tudi napake. Izdajatelj lahko najavi korporativno akcijo daljši čas pred njeno izvedbo, v obdobju do izvedbe ali celo po njej pa lahko okoliščine v zvezi s korporativno akcijo ali samo korporativno akcijo popravi ali spremeni, kar lahko dodatno prispeva k možnosti napak pri izpolnjevanju korporativne akcije in celo k tveganju, da se korporativna akcija ne dokonča ali se celo razveljavi.

2.16. Tveganja pri plačilu davkov

Stranka je v zvezi s plačili davkov izpostavljena predvsem tveganjem kolizije davčnih redov posameznih držav in/oziroma napačnemu razumevanju predpisov (vključno z mednarodnimi pogodbami o izogibanju dvojnega obdavčevanja dohodka in premoženja) in/ali zapleti pri pridobivanju dokumentacije ter dokazovanju upravičenosti do ugodnejše davčne obravnave.

2.17. Inflacijsko tveganje

Inflacija je splošno zvišanje cen izdelkov in storitev v določenem časovnem obdobju. Če se raven cen v gospodarstvu zviša, se zmanjša kupna moč, kar vodi v izgubo vrednostifinančnih sredstev. Takšno zvišanje cen je izraženo v odstotkih kot stopnja inflacije. Povečanje cen se lahko nanaša na določen tržni segment in določeno časovno obdobje. Za primerjanje inflacijskih stopenj med državami se v Evropi kot kazalnik inflacije uporablja harmonizirani indeks cen življenjskih potrebščin (HICP), ki meri spremembe cen v času, to je spremembe cen blaga in storitev, ki jih kupujejo gospodinjstva in so namenjena končni porabi.

Inflacijsko tveganje je tveganje, da se bo vrednost finančnega premoženja zmanjšala zaradi izgube kupne moči, ki je posledica rasti cen na trgu. Ker na raven cen vplivajo številni dejavniki, ni mogoče predvideti, kako visoka bo inflacija in posledično izguba vrednosti v določenih obdobjih.

Za omilitve vpliva inflacije, se plače, nadomestila, pokojnine itd. običajno letno prilagajajo, da bi ohranili kupno moč. Vlagatelji vlagajo svoja finančna sredstva v različne naložbene možnosti, kot so depoziti, obveznice, skladi itd., z namenom, da bi izgubo vrednosti zaradi inflacije čim bolj nadomestili z obrestmi, dividendami in podobnimi izplačili dohodka.

2.18. Tveganje glede trajnostnosti

Tveganje glede trajnostnosti pomeni okoljski, socialni ali upravljavski dogodek ali okoliščino, ki bi v primeru, da do njega oziroma nje pride, lahko povzročil oziroma povzročila znaten negativni vpliv na vrednost naložbe.

Med tveganja glede trajnostnosti spadajo tudi podnebna tveganja. Podnebna tveganja vključujejo vsa tveganja, ki nastanejo ali se povečajo zaradi podnebnih sprememb. Na tem mestu znova razlikujemo med fizičnimi in tranzicijskimi tveganji. Fizična tveganja podnebnih sprememb so neposredna posledica podnebnih sprememb, gre na primer za globalno povečanje povprečne temperature, pogostejše naravne katastrofe in ekstremne vremenske razmere, kot so poplave, vročinska/sušna obdobja, nevihte in toča. Tranzicijska tveganja so tveganja, ki nastanejo zaradi prehoda v podnebno nevtralno in odpornejše gospodarstvo in družbo ter lahko povzročijo oslabitev sredstev; sem spadajo na primer spremembe političnih

in pravnih pogojev v realnem sektorju (uvredba dajatev zaradi izpustov CO₂, spremembe ureditve glede zazidljivosti in namembnosti površin itd.), tehnološki razvoj (npr. obnovljivi viri energije) in spremembe obnašanja potrošnikov. Ta tveganja lahko vplivajo na vrednost in donosnost naložbe.

3. Finančni instrumenti in njihove značilnosti

3.1. Delnice in druge vrste lastniških vrednostnih papirjev

Delnice in druge vrste lastniških vrednostnih papirjev predstavljajo delež v kapitalu in članskih pravicah pravnih oseb. Bistveni pravici delničarja sta udeležba v dobičku podjetja in glasovalna pravica na skupščini. Izjema so prednostne delnice.

Donos naložb v delnice je sestavljen iz plačil dividend ter tečajnih dobičkov/izgub delnice in ga ni možno z gotovostjo napovedati. Dividenda je po sklepu skupščine razdeljeni dobiček podjetja. Višina dividende se navede v absolutnem znesku na delnico ali v odstotku od nominalne vrednosti. Donos, dosežen iz dividende, vezan na delniški tečaj, se imenuje dividendni donos na delnico. Pomembnejši del donosa iz naložb v delnice izhaja iz razvoja vrednosti/tečaja delnice.

Delnice so izpostavljene vsem glavnim vrstam tveganj, ki so navedene v teh informacijah. Poleg navedenih tveganj obstaja pri delnicah tudi tveganje nestanovitnosti ali težav v sektorju podjetja. Če podjetje ni uvrščeno na borzo in se z njegovimi delnicami ne trguje na borzi ali pa je uvrščeno na borzo in se z njegovimi delnicami trguje redko, je lahko prisotno tudi likvidnostno tveganje, zaradi česar je delnice včasih težko prodati. Investicije v lastniške vrednostne papirje nimajo zjamčenega donosa, pri likvidaciji izdajatelja pa so delničarji med zadnjimi upniki, ki so upravičeni do poplačila iz kapitala in morebitnih presežkov sredstev izdajatelja, kar lahko privede do izgube precejšnjega dela ali celotnega vložka.

Z delnicami se trguje preko borze, občasno zunaj borze. Pri trgovanju preko borze je treba upoštevati veljavna borzna pravila (zaključne tečaje, vrste naročil, ureditve glede dospelosti itd.). Če neka delnica kotira na različnih borzah v različni valuti (npr. neka ameriška delnica kotira na Frankfurtu v evrih), potem vsebuje poleg tečajnega tveganja tudi valutno tveganje.

Pri nakupu delnice na tuji borzi je treba upoštevati, da lahko nastanejo dodatni stroški (npr. Stamp duty v Veliki Britaniji) v obliki pribitka k stroškom in provizijam, ki jih običajno obračuna banka in tveganja, ki so povezana s tem.

3.2. Obveznice in drugi dolžniški vrednostni papirji

Obveznice, zakladne menice in potrdila o vlogi so vrednostni papirji, v katerih se izdajatelj (dolжник) nasproti imetniku (kupcu) zavezuje k obrestovanju prejete glavnice in k njenemu vračilu v skladu z veljavnimi pogoji za ta dolžniški vrednostni papir. Poleg obveznic v ožjem smislu poznamo tudi obveznice, ki znatno odstopajo od omenjenih značilnosti. Na tovrstne instrumente vas opozarjamo v razdelku »strukturirani produkti«. Tveganja tovrstnih produktov ne izhajajo iz oznake obveznice, temveč iz konkretne oblike produkta.

Donos neke obveznice je sestavljen iz obrestovanja glavnice in morebitne razlike med nakupno ceno in dosegljivo ceno ob prodaji/odplačilu. Končni donos se zato lahko navede vnaprej le v primeru, da se obveznico poseduje do odplačila. Pri variabilnem obrestovanju obveznice navedba donosa vnaprej ni možna. Kot primerjalno/mersko število za donos se uporablja donos (do končne dospelosti), ki se obračuna po mednarodno običajnih merilih. Če nudi neka obveznica donos, ki znatno presega donos obveznic s primerljivim časom trajanja, potem morajo biti za to podani posebni razlogi, npr. povečano bonitetno tveganje. Ob prodaji pred odplačilom je dosegljiva prodajna cena negotova, donos je zato lahko višji ali nižji od prvotno izračunanega. Pri izračunu donosa je treba upoštevati tudi obremenitev s stroški.

Vsi dolžniški instrumenti so potencialno povezani s tveganji, ki so navedena v teh informacijah. Med opisanimi tveganji prevladuje tveganje, da izdajatelj ne bo izplačal obresti ali glavnice ter tveganje, povezano s padcem tržne cene (tečaja) obveznic. Tudi sprememba bonitete dolžnika lahko vpliva na tečaj obveznic. Pri variabilno obrestovanih obveznicah, katerih donos je vezan na indekse (delniške, inflacijske), je tečajno tveganje znatno višje kot pri obveznicah, katerih obrestovanje je odvisno od višine obrestnih mer na

denarnem trgu. Obseg spremembe tečaja neke obveznice kot reakcije na spremembo ravni obrestnih mer opisujemo s kazalnikom trajanja (»duration«), ki je odvisen od preostanka dobe trajanja obveznice. Daljše kot je trajanje, večji je vpliv spremembe splošne ravni obrestnih mer na tečaj, in sicer tako v pozitivnem kot tudi v negativnem smislu. Ob zvišanju obrestne mere se pričakuje, da se bo vrednost dolžniških vrednostnih papirjev zmanjšala in obratno. Tako bo na primer pri fiksno obrestovanih obveznicah tečaj padel ob rasti obresti za primerljive dobe trajanja in obratno, vrednost obveznice bo večja ob padcu obresti za primerljive dobe trajanja.

3.2.1. Zavarovane in nezavarovane obveznice

Navadne obveznice veljajo za terjatve prvega reda, ki se v primeru stečaja ali likvidacije izdajatelja (dolžnika) poplačajo pred delnicami in npr. podrejenimi obveznicami. To pomeni, da imajo vlagatelji (upniki) s temi vrednostnimi papirji v takem primeru insolventnosti večje možnosti, da dobijo povrnjen svoj vložen kapital, kot vlagatelji, ki so vlagali na primer v podrejene obveznice ali lastniške vrednostne papirje izdajatelja. To pomeni, da bodo upniki navadnih obveznic poplačani pred upniki podrejenih obveznic.

Obveznice so lahko zavarovane ali nezavarovane. Zavarovane obveznice so v boljšem položaju kot nezavarovane, ker so določena sredstva izdajatelja namenjena oz. rezervirana za njihovo kritje v primeru stečaja ali likvidacije slednjega. Po drugi strani pa imajo v primerjavi z nezavarovanimi obveznicami manjšo možnost donosa.

3.3. Investicijski skladi

Enote investicijskih skladov so vrednostni papirji, ki dokazujejo solastništvo v nekem naložbenem podjetju, ki investirajo denar vlagateljev po principu razpršitve tveganja, in sicer v finančne instrumente, skladno z naložbeno politiko, določeno v prospektu posameznega investicijskega sklada.

Investicijski sklad je lahko kolektivni naložbeni podjem (KNPVP) ali alternativni investicijski sklad (AIS). Glede na splošne značilnosti naložb so lahko investicijski skladi osnovni, kompleksni ali nepremičninski skladi. Glede na vrste naložb, v katere imajo investicijski skladi naložena sredstva, glede na tehnike upravljanja sredstev oziroma naložbeno strategijo lahko sklade razvrstimo tudi na delniške, obvezniške in mešene sklade, sklade denarnega trga in sklade strategij absolutne donosnosti.

Investicijski skladi in naložbe, ki jih zajemajo, so izpostavljene vsem vrstam tveganj, ki so navedena v tem dokumentu.

3.3.1. Enote kolektivnih naložbenih podjetij

Enote kolektivnih naložbenih podjetij so vrednostni papirji, ki dokazujejo solastništvo v nekem naložbenem podjetju. Kolektivni naložbeni podjetji (investicijski skladi) investirajo denar vlagateljev po principu razpršitve tveganja, in sicer v domače in/ali tuje finančne instrumente, skladno z naložbeno politiko, določeno v prospektu naložbenega podjetja. Trije glavni tipi naložbenih podjetij so: obvezniški skladi, delniški skladi ter mešani skladi, ki investirajo tako v obveznice kot v delnice.

Naložbe kolektivnih naložbenih podjetij običajno zajemajo poleg dolžniških in lastniških vrednostnih papirjev tudi instrumente denarnega trga, likvidne finančne naložbe, izvedene finančne instrumente in deleže drugih investicijskih skladov.

Med kolektivne naložbene podjetje se uvrščajo vzajemni skladi in krovni skladi. Krovni sklad je vzajemni sklad, sestavljen iz dveh ali več podskladov.

Nadalje razlikujemo med:

- izplačilnimi skladi (izplačujejo dobiček),
- skladi, ki polno investirajo dobičke. Za razliko od izplačilnega sklada pri tej vrsti skladov ni izplačila donosov, namesto tega se le-ti naprej nalagajo v sklad,
- skladi skladov, ki vlagajo v druge domače in/ali tuje sklade,
- garancijski skladi so povezani z zavezujočo obljubo enega od garantov, ki ga imenuje sklad, glede izplačil v določeni dobi trajanja, vračila glavnice ali nadaljnjega razvoja.

Kolektivni naložbeni podjemi in naložbe, ki jih zajemajo, so izpostavljene vsem vrstam tveganj, ki so navedena v teh informacijah. Glede na vsakokratno sestavo naložbenega podjema je zato treba upoštevati tudi opozorila glede tveganja za obveznice, delnice ter za izvedene finančne instrumente.

3.3.2. Exchange traded funds (ETF)

Exchange traded funds (ETF) so odprti investicijski skladi, s katerimi se za razliko od vzajemnih skladov trguje na borzi, pod enakimi pogoji kot pri lastniških vrednostnih papirjih. ETF vlagajo premoženje v košarico vrednostnih papirjev (npr. košarico delnic), ki praviloma posnema sestavo indeksa oziroma so običajno pasivno upravljani in le sledijo indeksu, določenemu z naložbeno politiko sklada. Z nakupom vrednostnih papirjev ETF sklada imetnik pridobi solastniški delež nad portfeljem vrednostnih papirjev, ki sestavljajo določen indeks. Donos je odvisen od razvoja osnovnih vrednosti, ki se nahajajo v košarici vrednostnih papirjev sklada.

UCITS ETF je UCITS (tudi vzajemni) sklad, s katerega vsaj enim razredom investicijskih kuponov se dnevno trguje na vsaj enem organiziranem trgu ali večstranskem sistemu trgovanja, in ki ima vsaj enega vzdrževalca trga, ki si prizadeva za zagotovitev, da se tržna vrednost enot premoženja ali delnic na borzi bistveno ne razlikuje od čiste vrednosti sredstev in od indikativne čiste vrednosti sredstev, če se ta izračunava.

Tveganje je odvisno od osnovnih instrumentov, vsebovanih v košarici vrednostnih papirjev, katerih tveganja so opisana v teh informacijah.

3.3.3. Hedge skladi

Hedge skladi (hedge skladi, hedge skladi skladov in drugi produkti s hedge strategijami kot osnovnimi naložbami) so skladi, za katere ne veljajo nobene ali pa veljajo le manjše pravne ali druge omejitve. Z uporabo vseh oblik naložb si prizadevajo povečati svoj kapital, tudi z uporabo alternativnih, včasih nepreglednih naložbenih strategij (možnost uporabe finančnega vzvoda, prodaje na kratko ipd.). Hedge skladi ponujajo možnost nadpovprečnih donosov, vendar so povezani tudi z ustrezno visokim tveganjem izgube kapitala. Trenutno BKS Bank AG, Bančna podružnica, ne ponuja navedene kategorije finančnih instrumentov.

Trgovanje s hedge skladi, ni primerno za neizkušenega vlagatelja.

3.4. Instrumenti denarnega trga

Instrumenti denarnega trga so vse vrste instrumentov, s katerimi se običajno trguje na denarnem trgu, kakršni so zakladne menice, potrdila o denarnem depozitu in komercialni zapisi. V to kategorijo ne sodijo plačilni instrumenti.

Instrumenti denarnega trga so izpostavljeni vsem glavnim vrstam tveganj, ki so navedena v teh informacijah, zlasti pa tveganju, da izdajatelj ne bo izplačal obresti ali glavnice ter tveganju, povezanim s padcem cene instrumenta na trgu.

3.5. Izvedeni finančni instrumenti

Izvedeni finančni instrumenti so finančni inštrumenti, ki so izvedeni iz osnovnega finančnega inštrumenta, kot so predvsem vrednostni papirji (delnice, obveznice), valute, obrestne mere ter blago in lastniku prinašajo natančno določene pravice in obveznosti glede teh osnovnih instrumentov. Za pridobitev izvedenega finančnega instrumenta se lahko plača tudi premija.

Pri izvedenih finančnih instrumentih so prisotne vse vrste tveganj, ki se nanašajo na osnovne finančne instrumente, dodatno pa še veliko tržno tveganje glede gibanja cene instrumenta, kreditno tveganje in vsa tveganja, povezana z osnovnim finančnim instrumentom.

Izvedeni finančni instrumenti se lahko uporabljajo za zavarovanje naložb, s čimer se lahko bistveno zmanjšajo različna tveganja, ki so prisotna pri finančnih instrumentih kot so tržno, obrestno in valutno tveganje.

Nasprotno je uporaba izvedenih finančnih instrumentov z namenom trgovanja visoko tvegana, pri čemer je možna hitra izguba celotne naložbe.

V nekaterih primerih majhen vložek ali nakup privede do veliko večje izgube, ki lahko presega začetno stanje osnovnega vložka in vzpostavi obveznostno razmerje do banke. Podobno je z gibanji izvedenih finančnih instrumentov v pozitivnem trendu, kjer lahko majhen vložek ali nakup privede do velikih dobičkov.

V primeru za stranko neugodnega premika na trgu se lahko zgodi, da stranka izgubi celotno vrednost svoje naložbe ali pri nekaterih vrstah izvedenih finančnih instrumentov celo več kot to. Stopnja finančnega vzvoda se razlikuje po posameznih instrumentih, zato se je stranka dolžna poučiti o tem pred sklepanjem vsakega tovrstnega posla. Če povzamemo, relativno majhna sprememba v ceni osnovnega instrumenta povzroči večje gibanje vrednosti izvedenega finančnega instrumenta.

V primeru večjih izgub so lahko posamezni izvedeni finančni instrumenti povezani tudi z zahtevo po vplačilu kritja, kar pomeni, da mora stranka pokriti morebitno izgubo (izguba je večja od osnovnega vložka). Prav tako pri nekaterih izvedenih finančnih instrumentih ni treba zagotoviti celotne vrednosti posla pred nakupom, ampak je dovolj na kritnem računu vzdrževati vnaprej določen delež posla. V primeru spremembe zahtev za kritje s strani izdajatelja ali za stranko neugodnega premika tečaja se lahko zgodi, da bodo zahteve za kritje odprtih pozicij presegle znesek strankinega kritja. Če stranka ne zapre nekaterih pozicij ali ne nakaže dodatnih sredstev na trgovalni račun, se lahko zgodi, da bodo vse strankine pozicije prisilno zaprte. Vse morebitne trgovalne izgube, ki bi pri tem nastale, krije stranka.

Trgovanje z izvedenimi instrumenti, npr. na valutnem trgu, s CFD-ji, STP-ji, opcijami, certifikati in ostalimi zapletenimi finančnimi instrumenti, ni primerno za neizkušenega vlagatelja. Strankam splošno priporočamo razpršenost naložb v različne finančne instrumente različnih izdajateljev, s čimer se zmanjšuje izpostavljenost do posameznega finančnega instrumenta.

Najpogostejše oblike izvedenih finančnih instrumentov so opcije, certifikati, terminske pogodbe in posli zamenjave.

3.5.1. Opcije

Z nakupom opcije vlagatelj pridobi pravico, ne pa tudi obveznost, od izdajatelja opcije kupiti (v primeru izdaje nakupne opcije) oziroma izdajatelju prodati (v primeru izdaje prodajne opcije) osnovni instrument na vnaprej določen ali določljiv dan in po vnaprej določeni (izvršilni) ceni.

Trgovanje z opcijami vključuje visoko stopnjo tveganja. Stranka se mora zavedati, da mora pred opravljanjem poslov z opcijami preveriti, za koliko se mora spremeniti vrednost osnovnega instrumenta, iz katerega je izvedena opcija, preden ta pridobi notranjo vrednost, ki pokrije premijo in transakcijske stroške, ki jih je stranka plačala. Vsaka stranka naj se pred posli z opcijami poduči o lastnostih teh instrumentov in predvsem o naravi pogodbenega razmerja, v katerega vstopi s prodajo opcije, saj je v tem primeru izguba lahko neomejena.

Obstaja več vrst opcij glede na možnost izvršitve, med njimi ameriška opcija (možnost izvršitve na kateri koli dan v obdobju do zapadlosti opcije), evropska (samo na dan, določen kot dan zapadlosti opcije) in bermudska (samo na vnaprej določene dneve v obdobju do zapadlosti opcije). Nakup evropskih ali bermudskih opcij lahko prinaša dodatno tržno tveganje, ker je lahko izvršilna cena pod/nad tržno ceno (t. i. »in-the-money«) (pretežen) del časa, ne pa tudi na dan oziroma dneve, na katere ima vlagatelj pravico do uveljavitve opcije. V primeru, da je stranka potencialni izdajatelj opcije, je treba upoštevati način, kako vrsta opcije vpliva na terminski plan potencialnih obveznosti stranke za plačilo oziroma izročitev osnovnega instrumenta, ki izhaja iz opcije. Kot izdajatelj evropske opcije lahko stranka predvidi terminski plan vseh obveznosti za plačilo oziroma izročitev osnovnega instrumenta.

Če ne pride do predčasne prekinitve razmerja, nastalega s sklenitvijo pogodbe o ustanovitvi opcije, poravnava pred datumom zapadlosti ni potrebna. Kot izdajatelj ameriške opcije pa mora biti stranka pripravljena izpolniti morebitne obveznosti za plačilo oziroma izročitev osnovnega instrumenta kadarkoli v obdobju do zapadlosti opcije.

3.5.2. Naložbeni certifikati

Naložbeni certifikati so dolžniški finančni instrumenti, ki jih uvrščamo med izvedene finančne instrumente. Vlagateljem omogočajo zasledovanje gibanja cen različnih osnovnih finančnih instrumentov (delnic, indeksov, obveznic...), vendar je vlagatelj poleg tveganju do posameznega finančnega instrumenta izpostavljen tudi tveganju do izdajatelja certifikata. Vrednost naložbenega certifikata je navadno odvisna od osnovnega instrumenta (delnice, obveznice, indeksa, valute, blaga, ipd.).

Navadno so izdajatelji naložbenih certifikatov večje finančne institucije (npr. banke), ki se obvežejo imetniku certifikata izplačati njegovo vrednost v denarju ali osnovnem instrumentu, na katerega se certifikat nanaša. Kupec naložbenega certifikata nosi kreditno tveganje izdajatelja takšnega izvedenega finančnega instrumenta, da slednji ne bo sposoben poravnati svojih obveznosti ob zapadlosti tega instrumenta.

Lastniki naložbenih certifikatov, v nasprotju z imetniki osnovnih finančnih instrumentov, nimajo nobenih pravic, ki bi izvirale iz naslova lastništva osnovnega instrumenta (na primer pravice do dividende). Imetniki certifikatov so upravičeni do nekaterih izplačil ob določenih pogojih, ki so vnaprej opredeljeni v prodajnem prospektu.

Tovrstni instrumenti se lahko trgujejo bodisi z uporabo finančnega vzvoda ali brez njega. Trgovanje s takšnimi finančnimi instrumenti je omogočeno na nekaterih bolj razvitih finančnih trgih, nakup pa je mogoč tudi neposredno pri njegovem izdajatelju. Trgovanje s takšnimi finančnimi instrumenti je primerno predvsem za vlagatelje z izkušnjami s tega področja.

Obstaja več vrst certifikatov, kot na primer udeležbeni certifikati, certifikati s finančnim vzvodom, certifikati, ki zasledujejo nadpovprečno donosnost, certifikati z zavarovano glavnico in druge vrste certifikatov, ki se med seboj razlikujejo glede na obseg in vrsto tveganj, ki jim je vlagatelj izpostavljen.

3.5.3. Nakupni boni (warrants)

Nakupni bon je izveden finančni instrument, katerega lastnik ima pravico, ne pa tudi obveznost, kupiti določeno količino osnovnega instrumenta po vnaprej določeni fiksni ceni (izvršilna cena), v določenem času. Z nakupom nakupnega bona imetnik določi izvršilno ceno svojega osnovnega instrumenta. Nakupni boni se pogosto trgujejo z velikimi vzvodi, kar naredi instrument še bolj tvegan. Po svoji vsebini so nakupni boni zelo podobni opcijam. Največja izguba je omejena na celoten vložen kapital.

Trgovanje z nakupnimi boni, ni primerno za neizkušenega vlagatelja.

3.5.4. Obrestne in valutne zamenjave (swap)

Zamenjava je izvedeni finančni instrument, s katerim pogodbeni stranki zamenjata denarne tokove v prihodnosti. Poznamo več vrst zamenjav, najbolj pogosti pa sta valutna in obrestna zamenjava, ki se uporabljata predvsem za zavarovanje pred obrestnim in valutnim tveganjem. Obrestna zamenjava je dogovor med dvema strankama, da bosta redno v določenem časovnem obdobju zamenjevali različna plačila obresti. Pri tem gre lahko za zamenjavo spremenljive obrestne mere v nespremenljivo ali obratno. Pri zamenjavah ne pride do plačila celotnih zneskov obresti, ampak samo do izplačila razlike med nespremenljivo in spremenljivo obrestno mero. Valutna zamenjava je pogodba med dvema strankama, kjer se ti dogovorita, da bosta zamenjali plačevanje obresti in vračilo glavnice v eni valuti za plačevanje obresti in glavnice v drugi valuti.

Trgovanje s takšnimi finančnimi instrumenti je primerno predvsem za vlagatelje z izkušnjami s tega področja.

3.5.5. Pogodbe na razliko v ceni (CFD)

CFD-ji ali pogodbe za razliko v ceni ponujajo alternativen način dostopa do dinamičnih delniških trgov. V osnovi CFD predstavlja pogodbo med kupcem in prodajalcem za izmenjavo razlike med sedanjo ceno osnovnega instrumenta, ki lahko predstavljajo delnico, obveznico, blago, indeks, valuto ali kateri koli drug osnovni instrument, in njegovo ceno ob zaprtju pozicije. Pogosto se finančne pogodbe na razlike uporabljajo v špekulativne namene. Vrednost CFD-ja se spreminja popolnoma enako kot vrednost delnice oziroma

indeksa, prav tako je imetnik CFD-ja upravičen do denarne prilagoditve v višini neto dividende, ki jo izplača podjetje svojim delničarjem. Poznamo CFD-je, ki so izvedeni iz delnic, delniških indeksov ali cen surovin.

Trgovanje s CFD-ji navadno vključuje visoke vzvode, ki vlagateljem omogočajo vstopati v posle z visoko vrednostjo, a z le minimalnim začetnim vložkom. Finančni vzvod omogoča multipliciranje dobičkov in izgub. Vlagatelj lahko s takšnimi finančnimi instrumenti izkoriščajo tako rasti kot tudi padce cen osnovnih instrumentov. Kot to velja tudi za nekatere druge izvedene finančne instrumente, tudi v primeru nakupa finančne pogodbe na razliko vlagatelj ne postane lastnik osnovnega instrumenta, temveč trguje le z razliko v ceni tega osnovnega instrumenta. Ob zaprtju pozicije vlagatelj prejme razliko med trenutno tržno ceno osnovnega instrumenta in začetno vrednostjo osnovnega instrumenta, če je ta seveda pozitivna. Če je razlika negativna, mora to razliko poravnati vlagatelj sam.

Finančne pogodbe na razlike so visoko tvegani finančni instrumenti, ki niso primerni za neizkušene vlagatelje.

3.5.6. Standardizirane terminske pogodbe (futures)

Standardizirana terminska pogodba je standardizirana pogodba o terminskem nakupu ali prodaji določene količine surovine, finančnega instrumenta (delniškega indeksa, pogodba na obrestno mero,...) ali valut, ki se jo bo dobavilo na določen dan v prihodnosti. Naziv "standardizirana terminska pogodba" izhaja iz dejstva, da so vse sestavine pogodbe, kot so količina, kakovost surovine in datum zapadlosti, kraj in način izpolnitve pogodbe, povsem standardizirane, zaradi česar se kupec in prodajalec takšne standardizirane terminske pogodbe dogovarjata le o njeni ceni. Ker so takšne pogodbe standardizirane se z njimi navadno trguje na enem izmed organiziranih trgov, njihova likvidnost pa je prav zaradi standardiziranosti praviloma večja od nestandardiziranih terminskih pogodb.

Trgovanje s standardiziranimi terminskimi pogodbami navadno poteka s pomočjo borznih posrednikov preko organiziranih trgov. Poravnava poslov pa se izvaja preko klirinških hiš, ki vstopajo v posamezen posel kot nasprotna stranka in jamčijo za poravnavo posameznega posla. Standardizirane pogodbe se lahko poravnajo z dostavo osnovnega instrumenta ali denarno, uporabljajo pa se za zavarovanje pred tveganji in kot špekulacijski instrument.

Trgovanje s takšnimi finančnimi instrumenti je primerno predvsem za vlagatelje z izkušnjami s tega področja.

3.5.7. Nestandardizirane terminske pogodbe (forward)

Nestandardizirana terminska pogodba je nestandardizirani izvedeni finančni instrument za nakup oz. prodajo vrednostnega papirja, blaga, tuje valute ali drugih finančnih instrumentov po dogovorjeni ceni z dostavo in plačilom na dogovorjen dan v prihodnosti. Za razliko od standardizirane terminske pogodbe je nestandardizirana terminska pogodba po svoji vsebini prilagojena posameznemu kupcu oziroma prodajalcu. Ker pogodba ni standardizirana se z njimi trguje izven organiziranega trga. Poznamo več vrst nestandardiziranih terminskih pogodb, glede na vrsto osnovnega instrumenta, uporabljajo pa se predvsem za zavarovanje pred tveganji.

Trgovanje s takšnimi finančnimi instrumenti je primerno predvsem za vlagatelje z izkušnjami s tega področja.

3.6. Strukturirani finančni instrumenti

Strukturirani produkti in naložbeni certifikati so finančni instrumenti, sestavljeni iz (v primeru strukturiranih produktov) osnovnih instrumentov in navezujočih se na (v primeru naložbenih certifikatov) osnovne instrumente (kot so: delnice, obveznice, indeksi, obrestne mere, valute, košarice delnic, surovine, investicijski skladi, idr.). Tveganja povezana s slednjimi predstavljajo med drugim dejstvo, da dohodek in/ali odplačila kapitala običajno niso fiksna, temveč so odvisna od določenih prihodnjih dogodkov ali razvoja dogodkov. Poleg tega so lahko ti finančni instrumenti na primer strukturirani tako, da lahko izdajatelj predčasno prekine produkt, če so doseženi vnaprej določeni cilji, ali da se produkt samodejno prekine. Zaradi različnih možnosti povezovanja, kombiniranja in izplačil teh finančnih instrumentov so se razvile najrazličnejše oblike, katerih poimenovanja se ne uporabljajo enotno na trgih in velja posebna pozornost pri pregledu osnovnih informacij za posamezen produkt.

Pri tovrstnih finančnih instrumentih je prisotno večje tveganje kot na splošno pri posameznem instrumentu (negativni vplivi posameznih vrst tveganj, ki izhajajo iz posameznega dela sestavljenega finančnega instrumenta, se namreč lahko pojavijo hkrati in skupaj), čeprav lahko nekateri sestavljeni instrumenti vključujejo elemente za omilitev nekaterih tveganj, na primer instrumenti z zaščito glavnice.

Pri strukturiranem depozitu na valutni par ali na ceno blaga lahko vlagatelj ob zapadlosti takega instrumenta dobi manj, kot je prvotno investiral (razen v primeru zaščite glavnice), maksimalna izguba pa je omejena na višino vložka.

Na vrednost košare produktov, kot so delnice, indeksi itd., lahko vpliva število in kakovost referenčnih instrumentov, ki jih košara vsebuje. Spremembe vrednosti posameznega referenčnega instrumenta v košari na splošno bolj vplivajo na vrednost košare, če košara vsebuje manjše število različnih referenčnih instrumentov ali pa večji delež posameznega referenčnega instrumenta. Poleg tega je v primeru, da so referenčni instrumenti v košari skoncentrirani v določeni panogi, vrednost take košare bolj odvisna od ekonomskih, finančnih in drugih dejavnikov, ki vplivajo na to panogo, kot pa če košara vsebuje referenčne instrumente iz več panog.

3.7. Nelikvidni finančni instrument

Nelikvidni finančni instrumenti (ki so lahko delnice, obveznice, instrumenti denarnega trga in izvedeni finančni instrumenti, itd.) so finančni instrumenti, pri katerih je še posebej prisotno likvidnostno tveganje, kot je opredeljeno v točki 2.1. teh informacij.

BKS Bank AG, Bančna podružnica

Ljubljana, 4. november 2023